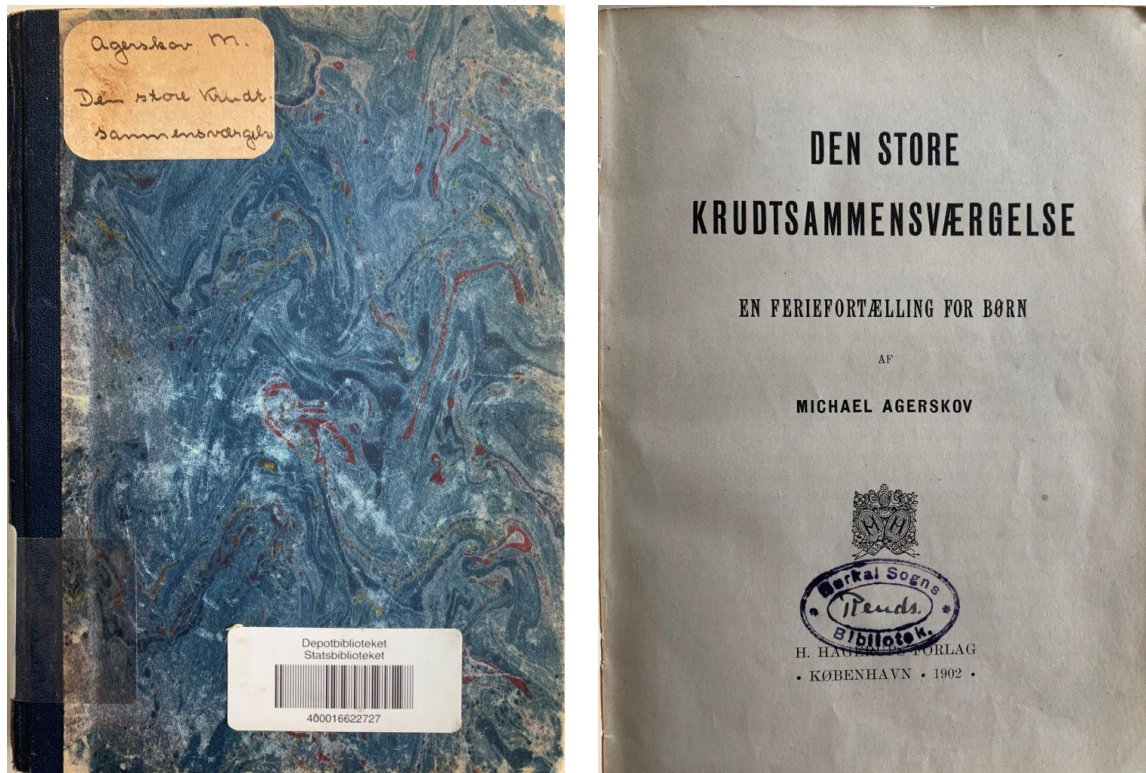

Den store Krudtsammensværgelse, 1902. «En ferieroman for barn» av Michael Agerskov.

Omslaget og tittelebladet til Michael Agerskovs «Den store Krudtsammensværgelse» fra 1902. Dette eksemplaret var ikke inkludert i familien Agerskovs boksamling, og har derfor ingen dedikasjon eller signatur av forfatteren. Men heldigvis var det mulig å fjernlåne den til Norge fra et dansk bibliotek.

Med boken "Den store Krudtsammensværgelse" fra 1902, debuterte Michael Agerskov også som barnebokforfatter. Det er en meget fornøylig og spennende liten bok på 91 sider, bygget opp av 6 små aftenfortellinger, der en onkel forteller sine nevøer og nieser om sine spennende barndomsopplevelser. "Onkel Kaptajn", som barna kalte ham, eller Hannibal Emilius Thramm, som var hans egentlige navn, var kaptein ombord på barken "Concordia", og han brakte alltid mye spenning med seg, både gjennom sine spennende fortellinger, ukjente godterier til barna og ikke minst gaver i form av spikkekniiver, spilledåser og dukker. Nå var han kommet hjem for å bo hos sin søsters familie, slik han gjorde hver eneste vinter, og hvert lite avsnitt han forteller foran peisen om kvelden, passer meget fint til å bli brukt som høytlesning, et kapittel hver kveld.

"Den store Krudtsammensværgelsen" synes å ha mange selvbiografiske trekk fra Michael Agerskovs egen barndom. Onkelens far var tollkontrollør, og Agerskov forteller meget levende fra onkelens barndom i en liten landsby ved fjorden, som har mange likhetstrekk med Agerskovs egen barndoms landskap i Rørvig og Nykøbing Sjælland. Det kan være nærliggende å tro at det er Michael Agerskov selv som er forbildet for "Onkel Kaptajn" og at det er hans egen barndom som danner forbildet for fortellingene. Agerskov var selv onkel til en gutt og en pike, barna til hans søster, Henny. Morsomt nok, heter en av guttene i fortellingen Christian, akkurat som Agerskovs egen bror, ingeniøren Christian Agerskov,

1859-1928. Og som i «Livets Kilde» heter søsteren til fortellerstemmen, Ellen. Og onkelen og morens far var tollkontrollør, akkurat som Michael Agerskov egen far.

Som vanlig i Agerskovs fortellinger, er miljøbeskrivelsen og personskildringene både detaljerte og rike, og vi blir godt kjent med barnas venner og omgangskrets.

Første kveld. (Det gamle Hus ved Stranden – Trollsteinen.)

I det første kapittelet forteller onkelen om stedet der han levde sammen med barnas mor og deres familie da han var gutt. Og han ber barna om å fantasere at de flyr av gårde til «det gamle huset ved stranden». Og snart skal de få høre flere spennende historier fra en sommer

«Den store Krudtsammensværgelse» er illustrert av Svend Rønne, og slik forestiller han seg utsikten fra fjorden, der man kan se trollsteinen i forgrunnen og kirken i bakgrunnen. Scene fra kapittel 5 som viser møllen som brant ned etter et lynnedslag. Illustrasjon fra boken.

da onkelen og barnas mor var barn. Det må ha vært rene idyllen for barn å vokse opp nede ved stranden, i et stort hus med en kjempestor, spennende hage, full av gjemmesteder. Og barna elsket å bade og løp nakne ned til stranden hver morgen i stedet for å bli vasket. En liten bekk rant også i nærheten av huset, og her kunne barna fange små fisk og leke i vannet.

Onkel Kaptajn fortalte så sagnet om en kjempestor steinblokk som lå ute i vannet i fjorden, og denne store steinblokken, som kaltes Trollsteinen skal komme til å spille en sentral rolle i boken. Barna syntes kjempesteinen så ut som hodet til et troll, som så vidt stakk opp av vannet, og sagnet kunne fortelle at den hadde havnet der fordi et mektig troll eller en jette hadde kastet steinen fra andre siden av fjorden for å forsøke å knuse kirken, men hadde bommet og steinen hadde i stedet havnet i vannet, og kirkens spir tronet fremdeles mot himmelen.

De fleste kapitlene i «Den store Krudtsammensværgelse», starter med detaljerte ornamentter. Det første, som står i innledningen, ses ovenfor. Det er ikke godt å si om de også er tegnet av Svend Rønne, for de er ikke signerte.

«Den store Krudtsammensværgelse» er illustrert av kunstneren Svend Rønne, 1868-1938. Han var Michael Agerskovs fetter, da han var sønn av en av morens søstre, nemlig Christine f. Stephensen og hennes ektemann, Peter Falk Rønne.

Onkel Kaptajn forteller at barna var svært opptatt av trollstenen. «Underlig saa den ud, Trolldstenen. Vi børn syntes, at den lignede selv en Trolld, som løftede sit stygge Hoved op over Vandskorpen. Men folkene i Sognet paastod, at der sad tydelige Aftryk af mægtige paa den – det var fra den Gang, Jætten havde kastet den.»

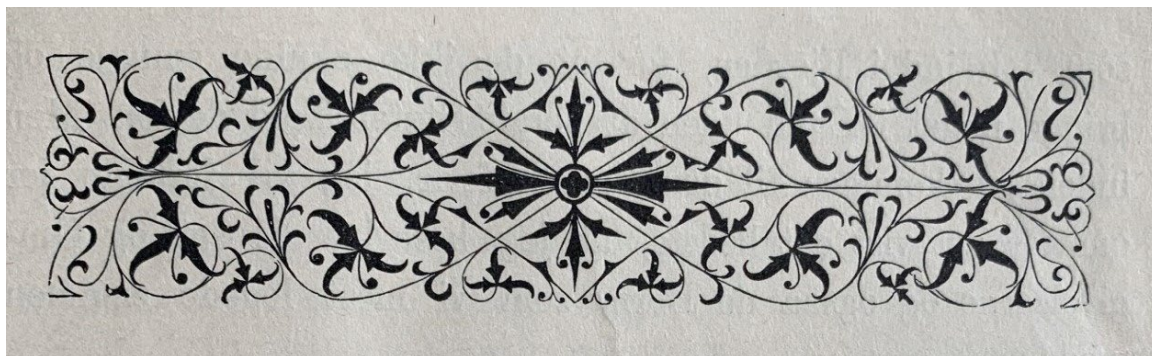
Stenen lå ikke på særlig dypt vann, og når det var lavvann kunne barna svømme ut til den når de badet. Av og til rodde de også ut til den i den lille tollrobåten. Stenen hadde spennende former etter forvitring, og det var også et hull, eller en revne i den, der de kunne stikke de små barnehendene inn. Og om vinteren kunne de gå ut til den på isen som dekket fjorden.

Isen ble tidvis skrudd opp og dannet spennende isfjell som fascinerte barna, og onkelen forteller at de hadde mye spenning med å sette seil på sine sleder og krysset isen i stor fart. Om våren, når isen begynte å smelte, våget de seg også ut på isflak og staket seg fremover. Men det kunne være svært risikabelt og en gang ble isflaket som onkelen sto på tatt av strømmen og var på vei ut til havs. Han reddet livet

ved sin snarrådighet, da han hoppet av isflaket i siste liten. Man kan bare forestille seg hvordan det var å havne i det iskalde vannet, som rakte han helt til halsen.

Etter en slik opplevelse fantes ikke noe bedre enn å sitte foran den flammende kakkellovnen i den lune stuen i «det store huset». Og barnas bestemor var også en svært god historieforteller. Det må ha vært et virkelig høydepunkt for barna den gangen for lenge siden, da det verken eksisterte radio eller fjernsyn, og de fleste familier knapt nok hadde bøker.

En annen person som barna gjerne lyttet til, var den gamle tante Christiane, som var over 90 år. Hun var rynket og kunne knapt se, satt alltid i sin krok i huset, men barna elsket henne for hennes evne til å fortelle morsomme historier.

Dette er ornamentet som innleder kapittelet «Første Aften».

Foruten henne, moren, faren og barna, bodde også en kjøkkenpike i huset. Hun het Stine, og hadde vært hos familien i mange år. Hun sang gjerne viser for barna, og det må sannsynligvis ha vært såkalte skillingsviser, for de var ofte så sørgelige at barna gråt over de elendige skjebnene i visene. Stine hadde i sin tid vært forlovet med en sjømann, som forsvant på havet, og hun hadde aldri siden kunnet glemme han.

Familien hadde også en gammel hund, kalt Unkas, og en katt, som het Marius Mikkelsen. Selv disse kjæledyrene beskriver Agerskov på en ganske detaljert måte, og vi får vite hvordan de havnet hos familien og hvordan de fikk sine navn. Agerskov er svært dyktig til å skildre miljøet og de enkelte personene, og altså også kjæledyrene, og leseren blir godt kjent med dem alle sammen.

Agerskov introduserer etter hvert flere av personene som spiller en rolle i handlingene. Rett ved tollkontrollørboligen lå Skipper Hansens hus, og der bodde barnas beste lekekamerater, en gutt og en liten pike, William og Julie. William var en aktiv gutt, som gjerne ville bli sjømann som sin far, og Julie var en sjeldent skjønn pike med lange, lysegule krøller og milde, blå øyne. Hun hadde et usedvanlig vennlig vesen, og så snill at hun på folkemunne ble kalt «den lille Engel», og noen mente hun var rent for god til å leve på jorden og at vår herre snart ville kalle henne til seg.

Det var alltid morsomt i skipper Hansens hus. Det var fylt av spennende klenodier fra rundt omkring i hele verden, fra skipper Hansens mange reiser. Og hagen var stor og spennende med en tett hekk rundt. Kapteinen fortalte at barna også ofte lekte med skolemesterens tre sønner, og de var høye, tynne og fregnet. Barna likte ikke så godt den eldste av dem, for han var litt av en viktigper. En annen person, som barna elsket, var den gamle tollassistenten, Jørgen Spids, som hadde fått tilnavnet Spids fordi han i sine yngre dager hadde ført en skonnert som het Spids. Han pleide å synge viser for barna og fortalte dem historier fra sitt rikholdige liv, og snekret små båter til dem. Jørgen Spids var vanligvis en godmodig mann, men når han drakk, kunne han bli temmelig krakilsk og da holdt alle seg unna ham. Han var gift med en sint hustru, som barna var livredde for, og ute i hagen hadde de en rød ku.

Men med dette bestemte onkel Kaptajn at det måtte være nok for den første kvelden, og til barnas store protester beordret at dem til sengs.

Michael Agerskov beskriver ganske sikkert et miljø som han kjente svært godt fra sin egen barndom og oppvekst i denne boken. Og jeg kan ikke tenke meg annet enn at de detaljerte skildringene av både personer, kjæledyr og natur og hager må ha vært inspirerende å lese om for datidens barn og ungdom. Persongalleriet er mangfoldig og fargerikt og på den tiden, helt uten kino, fjernsyn og radio, og knapt nok elektrisitet for manges vedkommende, måtte barna søke opplevelser i det «virkelige» liv. Da spilte sikkert spennende voksenpersoner som kunne både synge viser og fortelle historier fra sine liv en viktig rolle for de unge.

Og når barna hadde stor frihet til å leke fritt og utforske både land og hav på egen hånd, kan man nesten ikke tenke seg noe mer spennende og utfordrende. Det må ha vært en helt magisk verden for dem. De av oss som husker tilbake til barndommen, kan så levende forestille oss hvor utrolig fascinerende helt nye opplevelser i spennende omgivelser kunne være. Magien ved å oppleve noe for første gang, og selv være oppdagelsesreisende kommer aldri tilbake for de fleste av oss. Og barna i «Den store Krudtsammensværgelse» skal virkelig få tilfredsstillet sin utforskertrang i løpet av boken.

Anden Aften. (En farlig Rotur.)

Dette ornamentet åpner kapittelet om «Anden Aften.»

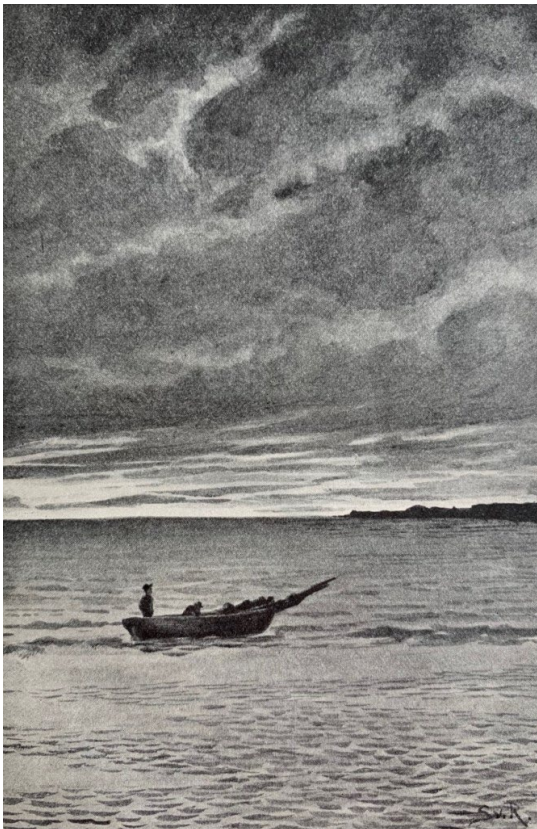
Den andre kvelden av onkel Kaptajns besøk hos familien, sitter barna igjen samlet rundt kakkelovnens flammer og venter spent på hva onkelen vil fortelle denne kvelden. Der det første kapittelet for det meste handlet om å presentere persongalleriet og miljøet i kystbyen der onkelen vokste opp, blir vi nå presentert for en svært dramatisk hendelse, og når man skriver for barn og ungdom, er det alfa og omega å kunne presentere hendelser som vekker interesse hos de unge. Dramatikken vi presenteres for i dette kapittelet er bare den første av en lang rekke spennende, morsomme og sørgelige opplevelser som onkelen forteller om fra denne sommeren.

Denne kvelden er barnas far, som var grosserer, på sitt kontor, og moren var ute i forretninger, mørket hadde senket seg over «det store huset», og forventningene hos barna var store.

Onkel Kaptajn forteller at sommerferien var kommet, og han og barnas mor var svært glad for å slippe skolen for en stund, og nyte de varme dagene uten å måtte sitte bøyd over skolebøkene. Barna var nok ikke så annerledes den gangen, enn de er i dag. Et par dager ut i ferien fikk barna besøk fra storbyen av sine slektninger, onkel Frans og onkel Viktor. De var på alder med kapteinen og søsteren, og de ble straks gode venner, selv om de aldri hadde sett

hverandre før. De to onklene var svært livlige gutter og fulle av spennende, for ikke å si farlige påfunn. Særlig den yngste av guttene, Frans, forårsaket mye oppstyr p. g. a. sine spillopper. Det fikk de erfare allerede første dagen av besøket. Han hadde kofferten sin full av «kinesiske Pistoler», som forfatteren kaller det, og jeg antar det må være det vi i Norge kaller kinaputter. Som de fleste unge gutter vet, kan de smelle temmelig høyt, og disse kinaputtene tente Frans på og kastet inn både i hønsegården, inn til grisene og til slutt inne i stuen og smellene hadde nær skremt livet av den gamle tante Christiane. Etter dette vanket det selvsagt alvorlig skjenn og alle kinaputtene de hadde igjen ble konfiskert.

Frans fortsatte dagen med å falle ned fra et stort kirsebærtre i hagen og lande oppå den stakkars gamle, tannløse hunden, Unkas, og om kvelden arrangerte han en slåsskamp mellom stormaktene «Frankrike» og «Tyskland», representert ved henholdsvis ham selv og hans bror, mens onkel Kaptajn var «Danmark», som ble utsatt for et alvorlig angrep fra stormaktene. Men da hadde bestemoren fått nok av bråket, og kom «Danmark» til unnsetning ved å stanse hele «krigen» med strenge ord.

Slik så illustratøren Svend Rønne for seg enten barna ute i båten, eller faren og Jørgen Spids som var ute og lette etter dem.. Det ser ut til at han har valgt en scene der vannet fremdeles er rolig og masten og seilene ikke er satt opp. Illustrasjon fra boken.

De to onklene ville gjerne ut på vannet og ro en tur, og det fikk de lov til. Etter mange formaninger om å være forsiktige, dro onklene, samt onkel Kaptajn, barnas mor og søsknene William og Julie ut i båt, utstyrt med en stor kurv med niste. De hadde fått lov til å være borte helt frem til kvelden. Men kvelden kom, og barna hadde ennå ikke returnert, noe som førte til bestyrtelse og stor angst hos de voksne, naturlig nok. Etter at barna hadde vært i land på sitt bestemmelsessted og kost seg med nisten og mange underholdende leker og aktiviteter, hadde det allerede begynt å mørkne, og det hadde også begynt å blåse opp med en frisk vind. Da fikk William den ideen at de skulle sette opp masten på båten og et par seil, slik at de slapp å ro den lange veien tilbake.

Men det skulle vise seg å bli et skjebnesvangert påfunn, for vinden kom i stadig sterkere kast, og selv om båten fikk god fart fremover vannet, begynte den å krenge kraftig i kastene. Dessuten hadde det begynt å regne kraftig, og Julie begynte å gråte av fortvilelse og selv københavnguttene hadde helt mistet motet. Barna skjønte etter hvert at den sterke vinden kunne få båten til å gå rundt, og ble enige om at de måtte legge ned igjen både masten og seilene og heller ro hjem. Men vinden drev dem helt i

gal retning, selv den fornuftige William gråt av fortvilelse, og etter store anstrengelser med regnet piskende i ansiktet oppdaget de at de var tilbake der de hadde rastet. Og plutselig sto

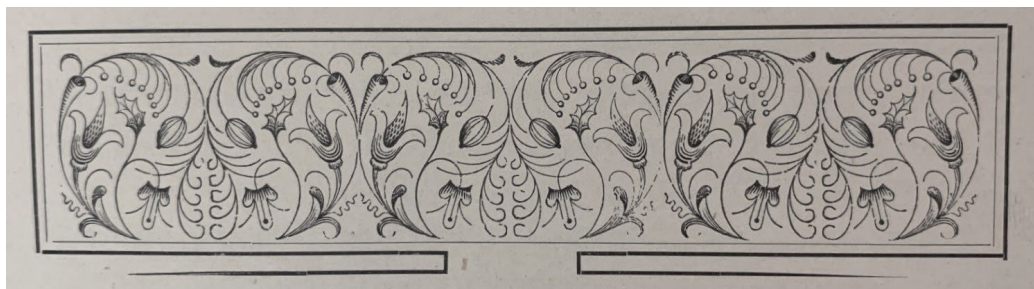
båten bom stille – de hadde satt seg fast på en sandbanke. Og som om ikke dette var nok, startet et fryktelig tordenvær og himmelen ble opplyst av et blendende lys, som nær hadde skremt vettet av dem alle sammen.

Å forsøke å få båten løs av sandbanken viste seg helt nytteløst, og snart satt alle sammen i en klump i båten – motløse og tause og fulle av frykt for hva som nå ville skje. Men, som det heter i et gammelt norsk munnhell, når nøden er størst er hjelpen nærmest. Og det viste seg å slå til i dette tilfellet. Barna hadde begynt å tenke på at foreldrene kanskje hadde begynt å lure på hvor de hadde blitt av, og dette fremsto som den eneste muligheten til å få hjelp. Og så, i et av de kraftige lysglimtene som lyste opp havet, syntes onkel Kaptajn han fikk et glimt av en båt. Og håpet deres ble tent om at noen kanskje var ut og lette etter dem. Men det var ikke før i daggry at de virkelig fikk se en båt. Pikene hadde grått seg i søvn og alle guttene unntatt William hadde også blitt slått helt ut av trøtthet og fortvilelse.

Men William holdt seg våken, og var den første som fikk øye på tollbåten, og der satt faren og Jørgen Spids, som hele natten hadde krysset på tvers av fjorden i håp om å finne barna. Men de hadde for lengst oppgitt håpet og var overbevist om at de alle sammen hadde druknet og var borte for alltid. Men når de nå fant barna i live, gråt faren av glede, og onkelen fortalte at det var den eneste gangen han hadde sett faren gråte.

Onkelen forteller til slutt at havet hadde måttet oppgi og finne noen ofre denne gangen, men at det stakkars lille Julie, som alle mente var for god for denne verden, senere skulle bli de onde kreftenes bytte. Men så ville han ikke fortelle mer, og Julies skjebne ble hengende i luften.

Tredje Aften. (Sammensværgelsen, - Fisketuren til Rundesø.)

Ornamentet som pryder den tredje aftenens kapittel.

Etter at middagen var fortært den tredje kvelden av onkelens besøk, samlet barna seg rundt ham og bønnfalte ham om å fortelle videre fra den spennende sommeren i hans guttedager. Faren syntes onkelen måtte få litt ro, og formanet barna til å la onkelen være i fred. Men straks faren hadde gått til sin forretning, formelig trakk barna onkelen hen til den flammende kakkelovnen. Moren ville gjerne også høre hva onkel Kaptajn hadde å fortelle denne kvelden.

Onkel Hannibal begynner med å kommentere gårsdagens skremmende båttur, som medførte at barna fikk forbud mot å ro ut på det åpne havet, men måtte holde seg nærme land. Onkelen pådro seg en forkjølelse etter de store strabasene, og ble beordret til å tilbringe dagen til sengs. Gale Frans, som de kalte onkelen, kom under dekke av å ville trøste og oppmuntre ham, men det viste seg snart at onkelens seng var full av biller, som skremte livet av ham, og

kravlet rundt overalt under nattskjorten. For å ta en passende hevne, fikk onkelen de to pikene i flokken til å hente inn noen grener fra grantrærne utenfor, med mange kongler, og de la han i Frans sin seng, og hans forskrekkelse var minst like stor som Hannibals da han hadde blitt angrepet av biller. Det hele endte i en kameratslig slåsskamp, og til slutt kom de to København-guttene med noen svært fortrolige betroelser. De ville at Hannibal og de selv skulle bli blodsbrødre, og i en svært høytidsstemt seremoni, skar de et sår i armen til hverandre og drakk hverandres blod. Og Hannibal fikk vite at nå var han del i et brorskap, som var forpliktet til å forsvare hverandre i tykt og tynt, og dersom noen sviktet, hadde de andre rett til å skyte og drepe vedkommende.

Og København-guttene kunne fortelle at de de hadde virkelig store planer for brorskapet. De hadde flere medlemmer i København, og ville også innvie William i planene. Guttene hadde allerede tenkt ut en stor, internasjonal sammensvergelse, som skulle ramme Tyskland. De hadde planer om å sprengte Berlin i luften og etter hvert innta hele Tyskland. Det er kanskje ikke så overraskende at guttene anså Tyskland som en fiende, for senest i 1864, hadde de erobret tilbake Schleswig og Holstein i den Tysk-Danske krigen. Guttene hadde storslagne planer og så for seg at de alle sammen ville bli generaler. Disse relativt voldsomme planene gjorde et skremmende inntrykk på Hannibal, men på ingen måte like mye som den andre sammensvergelsen guttene lanserte – de hadde nemlig bestemt seg for at de skulle sprengte selveste Trollstenen i luften. Og han erklærte umiddelbart at det ville han ikke være med på. -Da har vi rett til å skyte deg, innvendte guttene. Og hva skal man stille opp mot det?

Den påfølgende natt, sov Hannibal svært urolig, våknet stadig opp i angst og hadde de forferdeligste drømmer. «Snart rejste Trolldstenen sig foran mig, overnaturlig stor. Det var en Trolld med et truende, forfærdeligt Fjæs, og han aabnede et uhyre Gab for at sluge mig. Til sidst laa jeg badet i Sved, men faldt saa omsider i en fast Søvn av Udmattelse.»

Neste dag blir også William inkludert i brorskapet, men først etterpå blir han også innviet i «krudtsammensværgelsen» som gikk ut på å sprengte trollstenen i luften. Han avviser kontant å bli med på noe slikt, men blir møtt med samme argument som Hannibal: OK, da har vi andre rett til å skyte deg. Men det ser ikke ut til å ha noen virkning på William. Han holder på sitt.

Senere på dagen, har hele familien, utenom far, planer om å dra med hest og kjerre til et tjern som ligger i nærheten, som heter Rundesø. Der skal det visst være rikelig med abbor, og det pakkes klart både nistekurv, kaffe og fiskestenger. Selv før reisen klarer, jeg hadde nær sagt selvsagt, Gale-Frans, som han har blitt kjent som, å falle ut i bekken i et forsøk på å finne

Forfatterstemmens mor, søsteren til onkel Kaptajn, er også med i fortellingene. Her er et foto av Michael Agerskovs egen mor som eldre. Hun het Andrea Louise Agerskov f. Stephensen, 1835-1908. Foto: Det Kongelige Bibliotek i København.

levende åte til fiskingen og blir klissvåt, og må legge seg i solen for å forsøke å tørke igjen. I vår tid ville Frans garantert kvalifisert til diagnosen ADHD, som det heter i Norge, for han bærer preg av å lide under alle symptomer som kjennetegner diagnosen. Og det skal visst ikke bli siste gang Frans havner i trøbbel denne dagen. Underveis underholdes de av Jørgen Spids, som var spesialist på å fortelle helt usannsynlige skrånhistorier og spille på munns spill og synge viser.

Selve turen går heller ikke helt problemfritt for seg, for på veg til Rundesø passerer kjerreveien gjennom flere områder med sanddyner, og vognen begynner å svaie farlig fra side til side, og før de vet ordet av det, velter den og kaster alle sammen ut i sanden. Etter det, foretrakk alle å gå på egne ben den siste delen av turen, men snart var de fremme ved tjernet, og steg ut i båten med alt fiskeutstyret. På dansk kalles fiskestengene for «bedestenger» og jeg regner med at det betyr stenger med ganske kort snøre, dupp og krok med åte. I Norge bruker vi gjerne meitemark på slik stenger og jeg regner med at det samme gjelder i Danmark.

Fisket gikk skikkelig trått. Ikke et eneste napp på lang tid. Men Jørgen Spids visste å heve stemningen og fant frem munns spillet og stemte i med noen friske toner. Og jammen hadde ikke det effekt på fiskenes villighet til å la seg friste. For plutselig skrek Frans at han hadde fått napp, og i forskrekkelsen både mistet han stangen og falt på hodet ut i vannet. Han hylskrek og kjempet for livet, for han kunne ikke svømme. Det burde selvsagt ikke komme som noen overraskelse på noen at akkurat Frans skulle falle uti, men heldigvis var de flere som grep raskt inn og fikk reddet både Frans og fiskestangen – og abboren, som hadde en bra størrelse. Den søkkvåte Frans ble beordret til å løpe hjem og få av seg de våte klærne og legge seg under dynen. Mens de andre fortsatte å prøve fiskelykken. Og fiskingen ble som en ketsjup-flaske som åpnes for første gang – først kommer ingenting, så ingenting og så kommer alt på en gang. Abborene bet ivrig på åtene, og til alles glede fikk de en anselig mengde fisk.

Alt i alt syntes alle det hadde vært en riktig vellykket fisketur – kanskje utenom Gale-Frans, da. Vel hjemme igjen, fikk de aftensmat, og så bar det i seng. Der lå Frans i tung søvn med noen tårer på kinnet, og av og til rykket han til og ropte abbor..... abbor!

Og der avsluttet onkel Hannibal sin fortelling for den dagen, til barnas store protester. Men de hjalp lite, som vanlig.

Ungdommens Bøger.

Nu kommer hele Strømmen af de nye Bøger, der særlig har Adresse til Ungdommens Læsehold.

Fra H. Hagerups Forlag er udgaaet: „Den store Krudtsammensværgelse“, af Michael Agerstov. Det er en gammel Splaptajn, der fortæller, og Fortællingen er inddelt i seks Aftener, hvorved der kommer forryget Spænding paa Begivenhedernes Udvikling. Bogens Sceneri er en Sommerferie, og Eventyrene knytter sig mest til Oplevelser paa Vandet. Der er baade Fart og Fantasi i denne lille Bog, hvis Stof er lagt godt tilrette for at kunne fængsle de unge Sind.

* * *

Børnebøger. Paa Hagerups Forlag er udkommet: „Den store Krudtsammensværgelse“. En Feriefortælling af Michael Agerstov med Illustrationer af Svend Rønne. Denne Fortælling, der baade vil interessere Piger og Drengene, er fortalt med alle de spændende Momenter, der maa til, for at kunne tiltale Børnene, men desuden er den skrevet med den dygtige Danstærers sikre, pædagogiske Blik for hvad der egner sig som Læsning for Ungdommen.

* * *

«Den store Krudtsammensværgelse» ble omtalt i flere danske dagsaviser i meget positive ordelag. Men om omtalen er skrevet av utgiveren eller av avisenes journaliser, fremgår ikke. Til venstre omtalen i Aarhus Stiftstidende og til høyre i Bornholms avis og Amtstidende, fra henholdsvis 2. og 5. desember 1902

Fjerde Aften. (Store Forberedelser. Duellen.)

Det ble noen dagers pause i onkelens kveldsfortellinger, men etter at han var ferdig med sine besøk, samlet alle barna seg rundt kakkelovnen for å høre videre fra hans spennende opplevelser fra hans ferie i kystbyen. Den store kruttsammensvergelsen var under planlegging, og de fire guttene samles for å tenke ut hvordan de skulle klare å få tak i det kruttet som krevdes for å sprengre trollstenen i luften. William hadde også gitt etter og blitt medsammensvoren i sammensvergelsen. Det var mange detaljer som måtte drøftes, hvor i all verden skulle de oppbevare kruttet og hvordan skulle de klare å bore hull i trollstenen uten at det ble oppdaget?

Onkel Hannibal kom på at han kunne få tak i en gammel, tom «Biskuitkasse», som oversatt til norsk skulle bety kjeksboks. Den var tett fordi det var lokk på den, og den kunne graves ned hvor som helst. De ble alle enige om å bruke den til lager for kruttet, som de ennå ikke hadde, og fant på at de kunne grave et hull ikke langt unna huset, i sanden under lyngtorv, og så legge torven over igjen, så ingen kunne se at noe var begravd der. Som sagt, så gjort. Snart var boksen begravet og lyngtorven lagt på plass oppå.

Men hvordan skulle de klare å skaffe nok penger til å kjøpe krutt? De gravde i lommene og samlet sammen alt de hadde tilgjengelig, og det var så godt som ingenting. De vred sine hoder for å komme opp med ideer til hvordan de kunne klare å tjene inn nok til kruttet, og det var Frans, nestkommanderende i sammensvergelsen, som til slutt kom opp med den glupe ideen å plukke kirsebær fra de store kirsebærtrærne i hagen, og selge dem oppe i byen. Han var sikker på at ingen ville merke at en del av kirsebærene hadde forsvunnet. Men det skulle etter hvert vise seg at han tok grundig feil, og guttene fikk både skjenn og pryl og måtte gi fra seg alt de hadde tjent på salget. Og dermed sto de igjen uten penger til krutt.

I gleden over å ha tjent inn penger, og før de var blitt oppdaget, bestemte guttene seg for å bygge ut en liten havn til skipene sine. Hannibal og William hadde opptil flere flotte skip, og de dro først ut for å samle stener til havnen. De gravde ut en lagune som lå beskyttet av havnen, slik at også de skipene som gikk dypt, kunne fortøyas der. Frans, som hadde vært hjemme en tur for å høre om det ikke snart var middag, kom tilbake med en stor, fet «Skruptudse», og jeg antar det må være en frosk eller en padde. Den ville han absolutt plassere som styrmann på en av Hannibals raskeste båter, som han kalte «Pilen». Men det var absolutt imot paddens ønsker som strittet kraftig imot. «Den længes efter sin Kone og sine smaa Børn,» konkluderte William som forbarmet seg over padden og satte den i land.

Men så ropte moren guttene inn til middag, og de avtalte med William at de skulle treffes før et selskap, som alle var invitert til senere på dagen, for at «spille Pind». Vi har en lek i Norge som kalles å «vippe pinne», og kanskje var det det de hadde planlagt. Selskapet var i anledning den skjønne Julies fødselsdag – hun fylte elleve år. Og Julie var Hannibals store kjærighet.

Guttene rakk å «spille pinne» i ganske lang tid før de andre gjestene ankom, og det var på tide å samle seg om Julies selskap. Barna fikk servert så mye sjokolade å drikke som de bare var i stand til å svelge, og ellers var det rikelig med wienerbrød og kringle. Hannibal og hans søster forærte Julie et vakkert krus der det mellom Roser og Forglemmegei sto «Til fødselsdagsbarnet». Hannibal ble usigelig stolt da Julie valgte å drikke sin sjokolade av

kruset, og han kunne ikke la være å legge merke til at hun var nesten penere enn noensinne. Onkelen beundret Julie svært meget, og følelsene var gjensidige. Derfor var det så ergerlig for Hannibal da skolemesterens gutter også skulle være med å leke ute i hagen. Den eldste av dem, Holger, som ingen av dem likte, ville stadig holde Julie i hånden, og kalte Hannibal for en Toldboddreng. Til slutt kokte det helt over for Hannibal, som spente ben på Holger så han falt over ende.

Holger tente på alle plugger og sinnet så ut til å ville ende i et skikkelig slagsmål, inntil William grep inn og erklærte at siden de begge hadde fornærmet hverandre, måtte saken løses med en duell. Man fant et egnet sted, og ble enige om reglene, som innebar at kampen skulle utkjempes med bare en arm, mens den andre skulle holdes bak på ryggen. Hannibal gikk hardt ut og fikk inn flere gode slag, men plutselig svartnet det for ham, og han kjente blodet renne nedover munnen. Holger hadde fått inn en skikkelig fulltreffer, og Hannibal slo løs på ham i et helt ukontrollert, vilt raseri.

Hannibal og Holger utkjemper en duell med en arm, over Hannibals store kjærlighet, den vakre, unge piken, Julie. Illustrasjon av Svend Rønne.

De andre guttene måtte gripe inn og erklære kampen for avsluttet. Men nestkommanderende i Kruttsammensvergelsen, Frans, sto frem og hevdet at både han og de andre medlemmene i sammensvergelsen hadde blitt fornærmet av Holger, og de ville også kreve sin oppreisning i en kamp neste dag. Holger ble utfordret til å møte opp neste dag sammen med tre medsammensvorne slik at de kunne få ta sitt endelige oppgjør med ham. Og det måtte Holger godta, om enn ganske blek om nebbet.

Hannibal gikk ned til vannet for å vaske blodet av ansiktet og nesen, og hans hjertes utkårede, Julie, fulgte ham og sa at han ikke måtte ta seg nær av det som hadde hendt. Hun fortalte at det var Hannibal som var hennes hjertens kjær og at hun syntes Holger var vemmelig. Og hun holdt hans hånd når de vandret opp igjen til huset.

Neste dag begynte på verst tenkelig måte. De voksne hadde fått snusen i at barna hadde forsynt seg grovt av hagens kirsebærtrær helt uten tillatelse, og solgt bærene oppe i byen. Det medførte både lusinger, pryl og skjenn, og alle pengene

de hadde tjent på salget måtte leveres tilbake. Det var selvsagt svært forsmedelig. Men ble likevel relativt fort glemmt, for guttene hadde jo langt mere spennende planer for forestående

Michael Agerskov:
**Den store
Krudtsammensværgelse.**

Med Illustrationer af Svend Rønne.

H. Hagerups Forlag.

Pris indb. 1 Kr. 50 Øre.

»Onkel Kaptajn« boer i Vintermaanederne, naar hans Skude lægger op, hos sin Svoger og fortæller i Mørkningen Søsterens Børn Historier fra sin Ungdom, da hans Fader, Toldkontrolløren, boede ved Indløbet til en Fjord. I Sommerferien kom et Par københavnske Fættre paa Besøg, og der blev lavet mange Spilopper, som naaede Toppunktet i Forsøget paa at sprænge »Trollstenen« ude i Fjorden i Luften.

Forfatteren fortæller naturligt og hyggeligt. (Vejle Amts Avis).

Også Fyens Stiftstidende hadde en notis om utgivelsen av «Den store Krudtsammensværgelse» i sin utgave fra 13. desember 1902.

hendelser. En ny og langt mere omfattende duell skulle utkjempe, og guttene ventet med stor forventning på at Holger skulle få en real omgang pryl av William, som var utnevnt til guttenes duellant. De var skråsikre på at William, som var en riktig kraftplugg, ville ydmyke Holger.

De møtte opp ved det stedet de hadde avtalt at duellen skulle finne sted, og i nærheten så de grupper av barn og unge, som åpenbart ventet på å få overvære slåssingen. Men de kunne ikke se verken Holger eller noen av hans venner. Hannibal og hans støttespillere hånet og spottet det andre laget for deres feighet i høye ordelag, som kunne høres i stor omkrets rundt dem. Men så blir de brått noe spakere, når de får øye på selveste skolemesteren i det fjerne, og etter en kort rådslagning bestemte guttene seg for å stikke av. Selv mente de det var et hederlig tilbaketog. De løp ned til stranden, dro ut tollbod båten og rodde hurtig ut til trollstenen, og klatret opp på den, for å holde

seg i skjul.

Fra trollstenen hadde de fremdeles godt utsyn, og kunne følge med på skolemesterens bevegelser. De var ikke i tvil om at den «feige hunden Holger», som de kalte ham, hadde sladret på dem, og de skjønnte at snart ventet det dem en real omgang pryl. Men den straffen ville de helst utsette så lenge som mulig, og ble på trollstenen for å undersøke den grundig og planlegge sprengningen. Men da de så at skolemesteren hadde kommet ut fra tollboden og gikk hjem igjen, rodde de i land, fortøyde båten, og løp så hurtig de kunne til et sted som kaltes «Kragekrattet», et kratt ved stranden, der det alltid samlet seg en stor flokk med kråker.

Frans var ikke av de mest utholdende og begynte tidlig å jamre seg over at han var sulten og ville hjem, men de andre mente de burde bli i krattet så lenge som mulig, og håpet at det ville føre til at foreldrene ble redde for dem, og ville bli lettet og tilfreds over å finne dem og ikke straffe dem så hardt. Og de bestemte seg om å bli værende der de var, og etter hvert gikk solen ned og mørket senket seg rundt dem. Etter hvert hørte de stemmer ikke langt unna, og skjønnte at det var foreldrene som lette etter dem. Men det de hørte, var ikke akkurat det de hadde håpet. Jørgen Spids, som var med og lette, kalte dem «forbandede Drengene», og faren var ikke urolig i det hele tatt, men mente de bare hadde gått en tur og snart ville komme hjem igjen.

Dette var på ingen måte det de hadde forventet, og sammen med Frans sin stadig tiltagende jamring og sutring, skapte det ikke akkurat noen god stemning. Snarere ble de temmelig bekymrede og nervøse. Og tror du ikke at de snart fikk øye på noen svært skremmende vesener rundt krattet. De var skumle og hvite og beveget seg snart nede ved bakken og snart

nærmest svevende over bakken. Guttene var overbevist om at det måtte være spøkelses. Og ved dette skremmende synet løp guttene i panikk hjemover og rett inn i stuen for å fortelle om sin grufulle opplevelse.

Et maleri av kunstneren V. Magaard med motiv fra Rørvig på 1890-tallet. Familien Agerskov bodde i Rørvig i flere år da Michael var gutt. Foto fra internett.

Men foreldrenes reaksjoner var slettes ikke som de hadde forventet. Moren satt riktignok og gråt, men faren var rasende. Han tok med sin stokk og kommanderte dem ut igjen, for at de skulle se hva som hadde skremt dem. Og de ble nok sikkert ganske flau da de så at det ikke var annet enn sauer som beitet på engen. Ifølge onkelen var det visst sjanser for at de fikk føle stokken før de gikk til sengs. Men før han avsluttet aftenens historie, ville han svært gjerne innvie dem i en drøm som han hadde den samme natten.

«Det er sandt – inden jeg slutter i Aften, Børn, maa jeg da fortælle jer, at jeg om Natten drømte, at jeg igen stod virkelig udenfor Kragekrattet paa Marken, og nu stod virkelig Højen paa fire gloende Pæle; men jeg blev slet ikke bange, da en skare hvide Skikkelser kom svævende imod mig og sagde, at jeg skulde følge dem ind i Højen for at hente Skatten.

Jeg kom da ind i Højen, gik igennem den ene gyldne Sal prægtigere end den anden, og inderst inde i den allerskønneste Sal paa en Guldtrone sad lille Julie, vidunderlig dejlig, skønnere, end jeg nogen Sinde havde set hende i Virkeligheden.

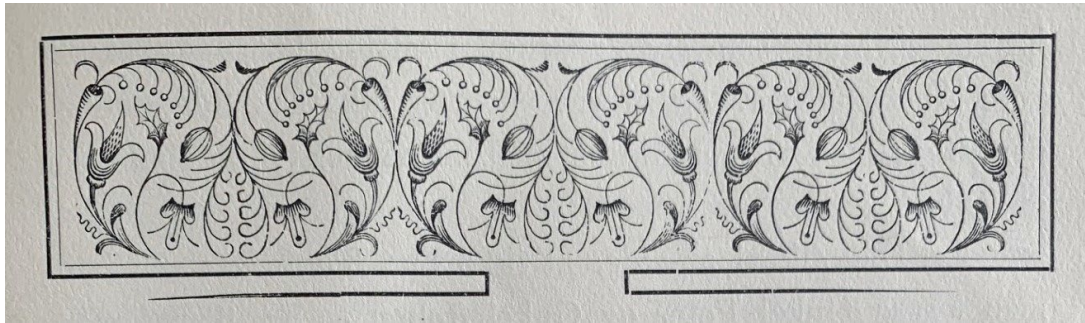
Jeg knælede for hende og følte en Lyksalighed, som jeg aldrig før eller senere har kendt, og vilde lige til at gribe hendes fremstrakte Haand. Da greb haardt fat i mig bagfra. De gjorde saa afskyeligt ondt, at jeg vaagnede, og nu mærkede jeg nok, at det var Æmhed fra de Prygl, jeg havde faaet. – ”

For oss som kjenner hele historien bak «Vandrer mod Lyset's» tilblivelse, slik Michael Agerskov har fortalt den, går tankene til en opplevelse fra Michaels barndom. Som gutt traff han en pike, som gjorde et uutslettelig inntrykk på han, og de var sammen en hel dag i egnen der Michael bodde, og holdt hverandre hånd i hånd, men plutselig var hun borte. Senere forsøkte Michael å finne ut hvem denne piken var, men ingen kunne fortelle ham noe om henne.

Som voksen, da Johanne og Michael var blitt gift og hadde påbegynt det store arbeidet med å be for de falne åndene og til slutt den onde selv, fikk han vite fra oversanselig side, at det var Johannes åndelige personlighet han hadde møtt, og møtet var arrangert fra oversanselig side for å knytte et bånd mellom Johanne og Michael, slik at sjansene ville bli store for at de to ville finne hverandre som voksne, og fullbyrde det oppdraget de hadde påtatt seg overfor Gud.

Personlig er det nesten så hårene reiser seg på kroppen, når jeg leser denne drømmen, og jeg kan ikke si annet enn at det er en drøm av himmelske dimensjoner. Lysutstrålingen er som en guddommelig strøm, og jeg vil på ingen måte utelukke at dette er en drøm som var Michael Agerskovs egen og dypest sett handlet om forholdet mellom han og Johanne.

Femte aften. (Komedien. – Uvejret.)

Ornamentet fra kapittel fem.

Forberedelsene til den store hendelsen – sprengningen av Trollstenen – fortsatte i de nærmeste dagene, kunne Kaptajn Hannibal fortelle når barna atter satt samlet rundt ham i spenning. De hadde vært så heldige å få litt krutt av Jørgen Spids, så bunnen av Biscuitkassen var allerede dekket av svart krutt. Jørgen Spids hadde selvsagt ikke fått vite hva kruttet skulle brukes til, ellers hadde han neppe vært så velvillig å gi dem kruttet.

Det hadde dog vist seg at det var vanskeligere enn antatt å bore et hull til kruttet i trollstenen. Nå hadde kanskje ikke guttene det beste utstyret – kun noen store spiker og en kammer – og det rakk ikke til for å lage hull i den store stenen. Guttene hadde egentlig tenkt at onkelens fødselsdag ville være en fin anledning å feire med den store eksplosjonen, men med tanke på at det kom fint besøk og kanskje vanket noen pengegaver denne dagen, valgte de å utsette den til sommerferiens siste dag. Det ville bli en storstilt markering av at ferien var slutt.

Barna nøt fremdeles sommerferiens gleder, seilte med sine lekeskip, besøkte Jørgen Spids i hans skur og fikk tørket flyndre og hørte på skrønehistorier, eller han tok dem med ut til skipene som seilte forbi fjorden, der de de ble traktert med kjeks og det tørre, harde brødet som sjømenn spiste.

København-gutten Frans, gjorde fremdeles mange sprell og var en gang nær ved å drukne etter å ha falt ut av tollbodbåten. En annen gang ble han angrepet av en stor flokk med gjess utenfor hos smeden opp i byen, og gråt og skrek av smerte og skrekk, så smeden måtte ut for å redde ham. Og enda verre var det den gangen han ertet på seg kuen til Jørgens Spids, og den tok ham på hornene og lett kunne ha gjort enda på han, men heldigvis ble han igjen reddet unna den rasende kuen av Jørgen selv.

Sånn gikk dagene, og barna koste seg i det gode været, og de to Københavner-guttene fikk farge i kinnene av det sunne bondelivet på landet. Men like kjekt var det ikke når det satte inn med er voldsomt regnvær. Det var ikke lenger så fristende med aktiviteter ute, så barna holdt

seg inne og fant frem ulike spill for å få tiden til å gå. Men de ble fort lei av det, og det var da Frans fant på å kle ut familiens hund og katt og etter en stund kom Hannibal på at de alle sammen kunne kle seg ut og spille en komedie. Den ideen vakte stor begeistring hos alle de andre, og moren ga dem tillatelse til å finne frem alt utkleddingstøy som fantes hos familien.

Moren foreslo at de skulle spille eventyret om «Tornerose», og det bestemte de seg for. De fikk lov til å bruke spisestuen til å rigge til teaterscenen med skjerm Brett og sjal, og øvde hele ettermiddagen. Stoler ble satt frem til alle tilskuerne, og de måtte alle betale 10 øre i inngangspenger. Alle inntektene skulle gå til Sammensvergelsens krigskasse, men det var det selvsagt ingen som fikk vite.

Skuespillet gjorde stor suksess, og alle tilskuerne klappet og var begeistret. Selvsagt var det Julie som spilte Tornerose, og var mere henrivende enn noensinne. Forestillingen innbragte dem hele 70 øre til krigskassen, og den summen ble omsatt neste dag i krutt, som de fikk kjøpt i Brugsforeningens Udsalg. Kruttet de hadde fra før, hadde heldigvis ikke tatt skade av regnværet og nå hadde de en anselig mengde krutt i kassen.

Senere på dagen rodde de ut til trollstenen, for å ta den i nøyere øyensyn. De hadde opprinnelig tenkt å bore hull i den til kruttet, men det hadde mislyktes. Men da var det Frans som kom på den ideen at de kunne bruke den revnen som allerede var i stenen til kruttet, og så tette igjen alle åpningene fra revnen med papir. Dette fant de alle ut var en riktig god ide. De skyndte seg å ro hjem igjen, for de var livredde for at hemmeligheten deres skulle bli avslørt, men samtidig følte de en stille fryd over å dele mellom seg den forferdelige hemmeligheten om at de skulle sprengre trollstenen i luften.

Mørke skyer bygde seg opp på himmelen før det voldsomme tordenværet. Foto: Sverre Avnskog.

Neste dag var det en trykkende varme og ingen orket noe som helst. Og snart ble de alle skremt over at barometer viste jordskjelv. De hadde alle en foruroligende følelse, og snart oppdaget de voksne at det så ut til å samle seg svært mørke skyer i horisonten. Og overraskende fort, bygde det seg opp tettere med svarte skyer over fjorden, bladene på poplene begynte å risle, og barna kunne kjenne den kjølige vinden i ansiktene.

Og brått brøt uværet løs, det tordnet kraftig, og et lyn lyste opp himmelen mot den mørke bakgrunnen og etterpå drønnet det av torden. Lynene slo ned flere steder, og de kunne se vannposten ute i hagen splintres. Snart etter brøt en voldsom haglskur løs, med hagl av enorm størrelse. Flere av rutene på huset ble knust og haglen trengte inn i stuen. Barna samlet seg skremt i en klynge i stuen, hunden krøp klynkende rundt med halen mellom bena og gamle tante Christiane var sikker på at det var dommedagen som kom.

Etter hvert ga det verste uværet seg og barna ble sendt i seng. Men det varte ikke så lenge før det braket løs igjen kanskje ikke like ille som

første gang. Men faren, som var ute for å se til den splintrede vannposten, oppdaget at det brant opp i byen. Snart kunne de se at det var møllen som brant, og det steg en stor sky av røyk opp over byen og møllen var omgitt av et gnistregn. Det ble gjort forgjeves forsøk på å slukke brannen og den var ikke den eneste. De kunne telle hele seks branner rundt i bygden.

Da barna endelig kom seg i seng, var det sent på natt, og de sov og sov til langt ut på dagen.

Sjette Aften. (En munter Seiltur. – Eksplosjonen.)

Ornamentet som pryder kapittel seks.

Så nærmet det seg slutten på kveldene med spennende fortellinger fra onkel Kaptajn. Sommeren var på hell, og hendelsene begynte å nærme seg sitt klimaks – som alle ventet med spenning på å høre om: Den lenge planlagte sprengningen av trollstenen. Onkelen hadde vært opptatt en tid, så man kan bare tenke seg hvordan forventningene hadde bygget seg opp hos barna.

Men endelig satt de atter samlet rundt den brennende kakkelovnen, og til deres skuffelse fortalte onkelen at dette sannsynligvis ble den siste kvelden han kunne fortelle dem fra den innholdsrike sommeren fra hans og morens barndom. Lille Ellen satt på onkelens fang og de andre satt i ring rundt dem.

Etter det voldsomme uværet og brannene i byen, fortsatte været å være urolig og ustabilt, begynte onkelen med å fortelle, og alle var spente på hvordan været ville bli på Hannibals fødselsdag den 10. august. Det var nemlig tradisjon at hele familien dro på en lengre seiltur i den store tollbodbåten den dagen – over på den andre siden av fjorden med medbragt niste og drikke. Hele uken etter uværet fortsatte det å regne og blåse kraftig, og barna måtte holde seg inne det meste av tiden.

Men så fort det lettet litt gikk de ut til sandgraven for å sjekke om de gikk bra med deres kostbare kruttforråd, som hadde vokst litt etter at Jørgens Spids ga dem enda litt mer krutt fra sitt krutthorn. De hadde narret ham til å tro at de skulle lage fyrverkeri, og for å ikke vekke hans mistanke, lagde de også noen kinaputter. Å dra ut til trollstenen for å inspisere den, ikke mulig i det urolige vannet.

Onklene og tanten som pleide å være med på Hannibals fødselsdagsfeiring og den sedvanlige seilturen ankom i god tid til feiringen, men det så lenge svært mørkt ut for gjennomføringen på grunn av sterk vind og regnvær. Barna sov dårlig natten før den planlagte turen, men var

påkledde og klare til avreise grytidlig om morgenen. Og sannelig var været ved å bli bedre, og solen brøt gjennom, selv om det var en frisk bris, som stadig ble litt og litt sterkere. Men de

Bilde fra internett tatt ved havnen i Rørvig i 1926. Familien til Michael Agerskov bodde i Rørvig frem til 1881.

valgte likevel å legge ut på reisen, til barnas store glede.

Og den gladeste av alle var fødselsdagsbarnet, onkel Kaptajn, som fikk gaver i fleng, deriblant flere kroner fra onklene og tanten. Og de gode vennene, William og Julie, som ikke skulle være med på turen, kom også innom med gaver. Av William fikk han en kniv og av Julie en ring, som hun selv hadde brukt og var svært glad i, og de var begge innforstått med at det betydde at de var forlovet. En nydelig liten kjærlighetshistorie midt oppe i dramatikken. Ganske typisk for Michael Agerskovs litterære verk, der dype følelser og kjærlighet alltid spiller en sentral rolle. Det gjør også vanligvis sorg og tragisk død, men det får vi snart høre mer om.

Det ble en på alle måter spennende og begivenhetsrik seiltur. Barna fikk ansvaret for å styre seilene, mens båten krysset over fjorden, men de måtte snart lære storseglet på grunn av den sterke vinden for å forhindre at buten skulle kantre. Både barna og det meste om bord ble gjennomvått, og da de ville forsøke å tenne opp den transportable kokeren som ble fyrt med kull, var det helt umulig å få fyr på den. Moren syntes de alle trengte en kaffekopp for å få varmen i seg, men det måtte de oppgi.

Da de nærmet seg den andre bredden, satte de ut den lille slepebåten som skulle dra seilbåten nærmere land, og deretter frakte passasjerene inn til tørt land, og det gikk fint for de flestes vedkommende. Men på den tredje turen gikk det aldeles galt og båten kantret, onkelen som rodde båten falt i vannet og årene falt ut i vannet og drev av sted. Han måtte i stedet vasse inn til land med båten på slep. Og ute på fjorden satt faren og den andre onkelen igjen i seilbåten, og kunne ikke komme inn til land. Men de manglet ikke gode råd. De fikk ropt inn til de ilandsatte at de ville seile inn til bebyggelsen et stykke unna og gå i land der. Der fantes det også en kro der de kunne få noe å spise. Alle ble enige om å møtes der senere på dagen.

Heldigvis hadde de fått reddet det meste av maten, og nå klarte de også å få fyr på kaffekokeren, og snart duftet det deilig av varm kaffe. Og maten smakte særdeles godt, så snart var de alle sammen svært tilfredse. Etterpå fikk barna lov til å leke mens de ventet på at onkelens tøy skulle tørke. Imens hadde han kledd seg i et teppe som ble holdt sammen av noen knappenåler og alle syntes han så veldig komisk ut.

Og de var ikke de eneste som syntes det. Det var jo et stykke til kroen der de skulle møte faren og onkelen, så de planla å forsøke å få skyss både til seg selv og den lille jollen på den første hestevognen som kjørte forbi. Men det var lettere sagt enn gjort. Da de første vognene nærmet seg dem, og hestene fikk øye på onkelen som kun var kledd i et teppe, ble de livredde og kusken hadde sin fulle hyre med å holde styr på dem. Det skjedde flere ganger at de forbigående ekvipasjene hastet forbi, helt til en gammel bonde kom langs veien med en tom vogn og gikk med på å ta dem med. Men det var ikke til å nekte for at folk som så dem, lo godt av onkelens enkle bekledding.

Nå var det blitt for sent til å tenke på å reise hjem, men heldigvis fikk de alle sammen aftensmat på kroen og der var det også overnattingsmuligheter. Bortsett fra moren og tanten, som fikk stedets ledige soverom, lå de andre på halm som var spredd utover gulvet i den store stuen og sov svært godt gjennom hele natten. Neste dag var det god vind å seile i, og hele forsamlingen kom seg trygt hjem.

De påfølgende dagen var været stabilt og mildt og alt lovet godt for guttenes plan om å sprengre trollstenen i luften. Dagen for begivenheten var fastsatt til den 15. august og guttene kontrollerte nesten hver dag hvordan det gikk med kruttet som skulle brukes til å sprengre

Svend Rønnes illustrasjon fra boken av guttene som plasserer kanonslaget i trollstenen.

stenen. De gikk som i en form for feberfantasi og forestilte seg alle mulige reaksjoner fra familie og venner. Ville det vanke skjenn, straff og det som kunne være enda verre? Eller ville mange bli imponerte og beundre dem, ja ville de faktisk bli berømte?

Guttene hadde laget et kraftig kanonslag av alt kruttet de hadde samlet sammen og surret det sammen med papir og seilgarn, som de hadde tilegnet seg ulovlig fra farens kontor. Til lunte ville de bruke et hult papirrør fylt med krutt. Tiden skulle vise at de kanskje ikke hadde vært helt heldige med konstruksjonen av lunten, men de var såre fornøyd med den egenproduserte «helvetesmaskinen» de hadde skapt. Den ble gjemt i hulen som de hadde gravet ut i sandgraven, der kassen med kruttet hadde blitt gjemt. Guttene var nok ganske ambivalent om hva dagen etter ville medføre da de gikk til sengs, og ingen av dem sov særlig godt, og Frans snakket i søvnen gjennom hele natten.

Så opprømt dagen for å realisere den store kruttsammensvergelsen. Om formiddagen rodde

guttene ut til trollstenen og forberedte alt til den hemmelige eksplosjonen. Kanonslaget ble plassert og alle sprekkene i stenen ble tettet igjen med papir. Og med det var alt klart til den store eksplosjonen.

Senere på dagen, fikk guttene tillatelse til å være ute litt lengre enn vanlig og ubemerket for alle rodde de ut til trollstenen i den lille tollbåten. Nå skulle den store hendelsen finne sted. Mørket hadde etter hver senket seg, og guttene var klare til å sette i verk den store krutsammensvergelsen som de hadde planlagt gjennom hele sommerferien – de skulle sprengre trollstenen i luften med sitt hjemmelagte kanonslag. Guttene nærmet seg trollstenen helt ubemerket for alle andre, og så var de klare til å sette fyr på papirrøret som skulle antenne det livsfarlige kanonslaget, og luntet ble tent.

Men hva skjedde? På ingen måte det sammensvergelsen hadde forestilt seg. Eksplosjonen førte riktignok til at deler av stenen sprutet i alle retninger, men det katastrofale var at guttene kun hadde kommet noen få meter unna stenen da den voldsomme eksplosjonen fant sted. Flere av dem ble ganske alvorlig kvestet fordi de var så nærme eksplosjonen. Stener og splinter føyk i alle retninger og den som ble mest alvorlig skadet var Frans, som fikk ansiktet flerret i eksplosjonen. Man kan kanskje si at det var en skjebnens ironi, i og med at hele sprengningen var Frans sin ide. Onkel Hannibal ble også sengeliggende i flere dager men han var mest skadet av trykket fra eksplosjonen. Hannibal kommenterte ganske lakonisk overfor barna at skadene kanskje var ærlig fortjent.

Og dermed hører vi ikke mer om de dramatiske hendelsene.

Men i boken er der, som i så mange av Agerskovs litterære verker, også en tragisk, liten kjærlighetshistorie flettet inn. Vi får høre om den lille piken, Julie, som onkel Hannibal som gutt var meget betatt av og forelsket i. Vi får tidlig vite at Hannibal og Julie er kjærester, og hun gir ham en forlovelsesring som bevis på hennes kjærlighet til ham. Helt på slutten av boken kan vi lese følgende:

«Kaptajnen tav, og alle Børnene sad tavse omkring ham og saa meget betænkelige ud.

Da sagde Ellen paa een Gang:

”Ja men onkel, hva blev der af lille Julie, det har du slet ikke fortalt.”

Kaptajnen sad lenge tavs, ligesom hensunken i mørke Tanker. Da sagde han:

”Jeg er egentlig bedrøvet over, at du mindede mig om Julie, lille Ellen; det er kun trist hva jeg har at fortælle. Men saa hør da:

Samme Dag, jeg kom op, altsaa tre Dage efter Eksplosionen, gikk jeg over til William. Men tænk, hva der var sket, næppe en Time før: den lille Julie var druknet, Gud havde taget sin Engel til sig; Sognets kloge Kone havde haft Ret; hun havde været for skær og fin til at leve paa Jorden.

Hvordan det var gaaet til, var der ingen som vidste; hun havde badet sammen med nogle andre Smaapiger paa ganske lavt Vande, og pludselig havde hun ligget livløs midt iblandt dem. De havde baaret hende i Land, men hun var og blev død.

Jeg kan godt huske, at hele min Barndom troede jeg, at det var Trolldstenen, som havde taget den forfærdelige Hævn over mig og William; thi hun druknede lige tæt ved den, dér hvor den stod, lemlæstet, berøvet sin øverste Del ved Eksplosionen.

Stakkels lille Julie! Jeg var inde og se hende ligge i sin hvide Seng. Ansigtet var saa blegt, og de straalende milde Øjne vare Lukkede; kun de gule Krøller var de samme. Dér laa hun, stiv og død, og kunde slet ikke smile til mig, slet ikke tale med mig.

Jeg græd, og kunde ikke holde op igjen; det var saa forfærdelig sørgelig. I ved jo, Børn, hvor meget jeg holdt af hende, og at hun skulde være min Kone, naar vi blev store.

Jeg plukkede en dejlig Buket Blomster og lagde mellem hendes hvide Hænder; dem skulde hun have som en sidste Hilsen fra mig, stakkels lille Julie!”

Og med denne triste hendelsen avslutter Michael Agerskov «Den store Krudtsammensværgelse».

Dersom det er noen som undrer seg over at jeg har skrevet et såpass utførlig referat av både denne og flere av Michael Agerskovs litterære utgivelser, så kan jeg fortelle at det skyldes at jeg er ganske sikker på at hans bøker er delvis selvbiografiske og inneholder mye fra Agerskovs egen oppvekst. Derfor tenker jeg at mange av dem som senere leser disse omtalene av hans bøker, vil sette stor pris på å bli bedre kjent med Agerskovs oppvekst og bakgrunn.

Kolbotn, 02.09.24
Sverre Avnskog